

prof. dr hab. Wojciech Maciejowski
Sztuki muzyczne, dyscyplina artystyczna wokalistyka
Akademia Muzyczna w Poznaniu

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

Zleceniodawca opinii:

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie.

Zlecenie podjęto na podstawie pisma Przewodniczącego Rady ds. Nadawania Stopni Naukowych i Stopni w Zakresie Sztuki Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie z dnia 24.03.2023 roku, dotyczącego decyzji Rady ds. Nadawania Stopni Naukowych i Stopni w Zakresie Sztuki Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie z dnia 24.03.2023 roku w sprawie powierzenia mojej osobie funkcji recenzenta w przewodzie doktorskim pani mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk w dyscyplinie artystycznej sztuki muzyczne, na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz.1668 z późn. zmianami).

Do zlecenia dołączono następującą dokumentację:

- pismo przewodnie Przewodniczącego Rady ds. Nadawania Stopni Naukowych i Stopni w Zakresie Sztuki Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie z dnia 24.03.2023 roku ,
- dzieło artystyczne w formie nagranie CD,
- opis dzieła artystycznego w wersji drukowanej oraz elektronicznej,
- oświadczenie promotora o przyjęciu pracy z dnia 16.03.2023 roku.

Podstawowe informacje o kandydacie:

Pani Joanna Świniarska-Szebeszczyk ukończyła studia w specjalności Wokalistyka Jazzowa na Wydziale Kompozycji, Interpretacji, Edukacji i Jazzu w Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach i dnia 23 września 2017 roku otrzymała tytuł magistra sztuki. Prowadzi bardzo ożywioną działalność koncertową w kraju i za granicą. Występowała na licznych festiwalach jazzowych, takich jak: Mikulášky Jazzovy Festival (sala koncertowa SZUŠ, Liptowski Mikulasz, Słowacja), Festiwal JazzFest 2022, XIV edycja (Enotéka, Znojmo, Czechy), XXIV edycji Międzynarodowego Festiwalu JAZZINIEC (Sala Koncertowa Bohuslava Martinů, Trutnov, Czechy), XXII Baszta Jazz Festiwal (dziedziniec Zamku w Czchowie), V Festiwal Jazzowy Strzeleckie Ogrody Jazzowe (sala koncertowa Strzeleckiego Ośrodka Kultury Strzelce Opolskie), IV Podkarpacka Jesień Jazzowa (Klub „Bohema” WDK, Rzeszów), XV Świętokrzyska Wiosna Jazzowa w Domu Środowisk Twórczych (Pałac Tomasz Zielińskiego, Kielce), XII Festiwalu Green Town of Jazz w auli UZ (Zielona Góra) oraz znanych klubach muzycznych takich jak: Centrum Kultury Jazovia (Gliwice), Atelier Jazz Club (Nowy Sącz), Blue Note (Poznań). Na swym koncie ma również nagrania płytowe wydane przez SJ Records: „Żyj kolorowo” kwartetu wokalnego The Sound Pack i Yarosh Organ Trio (płyta CD, media strumieniowe), albumu kwartetu

wokalnego The Sound Pack (płyta CD, media strumieniowe). Na stałe jest członkinią kwartetu wokalnego *The Sound Pack*.

Mgr Joanna Świniarska-Szebeszczyk jest laureatką licznych konkursów m.in.: wyróżnienie w 10. Edycji konkursu Swingujący Kruk odbywającego się w ramach Międzynarodowego Festiwalu Jazzu Tradycyjnego Hot Jazz Spring, wyróżnienie oraz nagroda w kategorii „open” za autorską kompozycję na Międzynarodowym Konkursie Piosenki „scen@niemena” w ramach X Festiwalu Młodych Talentów NIEMEN NON STOP, wyróżnienie na IV Ogólnopolskim Konkursie Piosenki ALLEGRO tribute to Szpilman. W 2014 roku otrzymała stypendium Marszałka Województwa Łódzkiego w kategorii „Młody Twórca”.

W ostatnich latach zapraszana jest do udziału w pracach jury konkursów wokalnych, m.in.: XXVI Wojewódzki Festiwal Pieśni Patriotycznej w MDK w Myszkowie, Konkurs Poezji Śpiewanej w ramach 43. Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. Haliny Poświatowskiej w Częstochowie, Międzynarodowy Festiwal Kolęd i Pastorałek – Będzin 2021.

Oprócz działalności artystycznej prowadzi również działania popularyzujące muzykę w różnego rodzaju ośrodkach kultury (Szkoła Muzyczna Yamaha w Jastrzębiu-Zdroju, Wodzisławiu Śląskim i Raciborzu, Multistage Studio w Tychach, Akademia Umiejętności Artystycznych PasjonArt w Lublińcu i Gliwicach, Szkoła Muzyki Rozrywkowej II st. Muzowia w Gliwicach i Rudzie Śląskiej, Fabryka Muzyki w Rybniku, Miejski Dom Kultury w Myszkowie, Nowohuckie Centrum Kultury w Krakowie, Miejski Dom Kultury w Piotrkowie Trybunalskim).

Od 2019 roku osobnym nurtem działalności mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk jest działalność pedagogiczna na stanowisku asystenta w Katedrze Muzyki Uniwersytetu im. Jana Długosza w Częstochowie. Wraz ze studentami inicjuje oraz realizuje liczne projekty artystyczne. W 2021 roku opracowała autorski program „Kursu wokalnego”, który stał się częścią oferty Uniwersyteckiego Centrum Kształcenia Ustawicznego działającego przy Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie.

Wymienione powyżej dokonania mgr Joanny Świdorskiej-Szebeszczyk, choć nie podlegają ocenie, są dowodem na konsekwentny i świadomy rozwój artystki oraz dążenie do osiągnięcia zamierzonych celów artystycznych i naukowo-dydaktycznych.

Recenzja pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk pt. *Analiza zagadnień wykonawczych dotyczących improwizacji wokalnej w muzyce jazzowej na podstawie wybranych przykładów*, napisana pod kierunkiem prof. dra hab. Janusza Szroma, składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na nośniku elektronicznym oraz opisu tego dzieła. Wybór takiego tematu pracy wynika z zainteresowań i własnego doświadczenia wykonawczego autorki wokalną muzyką jazzową oraz sztuką improwizacji scatem. Jak sama wskazuje wymagającej „(...) nienagannej techniki, dużej świadomości muzycznej,

kreatywności i intuicji”¹, jak również z możliwości ich praktycznego zastosowania w procesie kształcenia wokalnego.

Głównym celem jaki autorka pracy chce osiągnąć jest „(...) zbadanie specyfiki improwizowanych wypowiedzi muzycznych, zarówno autorskich, jak i wybranych wokalistów”.² Ponadto pragnie wskazać różnice i indywidualne możliwości twórcze wokalistów jazzowych, pomimo ścisłego stosowania określonych zasad i elementów. By te cele osiągnąć autorka silny nacisk kładzie na aspekt historyczno-teoretyczny czyli analizę i charakterystykę stanu badań nad improwizacją jazzową oraz zagadnienia wykonawcze związane z improwizacją i świadomością muzyczną, kształtującą indywidualny język wybranych artystów jazzowych. Istotne jest również przełożenie badań na własne doświadczenia wykonawcze i określenie założeń stylistyczno-interpretacyjnych oraz udoskonalanie metod nauczania.

Mając powyższe na uwadze stwierdzam, że wybór tematu rozprawy wydaje się odpowiedni i uzasadniony, a mgr Joanna Świniarska-Szebeszczyk posiada wiedzę, kompetencje i doświadczenie artystyczne by prowadzić badania naukowe w tym zakresie.

Dzieło artystyczne

Nagrania dokonano w Monochrom Studio, Studio Koncertowe Polskiego Radia w Katowicach. Niestety nie wskazano w dokumentacji daty oraz realizatora nagrania. Zawiera ono 8 utworów, w tym 4 autorstwa mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk. Współwykonawcami nagrania są pianiści: Kajetan Borowski oraz Bogusław Kaczmar.

Na załączonej płycie CD zarejestrowane zostały następujące kompozycje:

1. *Simply* (muz. J. Świniarska-Szebeszczyk),
2. *Coś innego* (muz. J. Świniarska-Szebeszczyk),
3. *Ballada* (muz. J. Świniarska-Szebeszczyk),
4. *Odnaleźć Cię* (muz. i sł. J. Świniarska-Szebeszczyk),
5. *Triste* (muz i sł. A. Carlos Jobim),
6. *All of Me* (muz. i sł. G. Marks i S. Simons),
7. *Gentle Rain* (muz. i sł. L. Bonfá),
8. *Boplicity (Bebop Lives)* (muz. C. Henry i G. Evans, sł. M. Murphy).

Przedstawione nagranie nie budzi zastrzeżeń. Pani mgr Joanna Świniarska-Szebeszczyk dysponuje ładnym, miękko brzmiącym głosem, prowadzonym pewnie i bez forsowania. Duży wachlarz środków ekspresyjnych i wyrazowych powoduje, że zarejestrowanych interpretacji słucha się z zaciekawieniem. Współpraca z pianistą, który w tego rodzaju muzyce pełni równorzędną rolę w stosunku do wokalistki jest prawidłowa i zasługuje na uznanie. Dzięki temu wykonawcy przedstawili spójny, własny obraz dźwiękowy interpretowanych utworów. Wzajemne uzupełnianie i dialogowanie oraz stopliwość brzmienia wskazują na duże doświadczenie i wrażliwość artystyczną a także umiejętność wspólnego muzykowania. Ciekawe solo fortepianowe w kompozycji *Coś innego* znakomicie współgra, kontrastując jednocześnie z głosem wokalnym. Odmienne jest

¹ J. Świniarska-Szebeszczyk, praca doktorska, *Analiza zagadnień wykonawczych dotyczących improwizacji wokalne w muzyce jazzowej na podstawie wybranych przykładów*, Częstochowa 2023, s. 7.

² tamże, s. 7.

w *Balladzie*, utworze w którym można wyodrębnić 3 części różniące się sposobem prowadzenia narracji. Ciekawą propozycją jest subtelny utwór *Odnaleźć Cię*. Głos Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk znakomicie wprowadza nastrój i ekspresję wynikająca z tekstu. Również solo fortepianowe Kajetana Borowskiego stanowi wspaniałe uzupełnienie, a właściwie spotęgowanie napięcia emocjonalnego. Jest to moim zdaniem najciekawszy, oprócz ostatniego, zarejestrowany utwór, którego dramaturgię znakomicie budują wykonawcy. Kolejne utwory *Triste* oraz *All of Me* to popis umiejętności wokalnych i improwizacyjnych Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk przy subtelnym i ze znanstwem prowadzonym akompaniamentem Bogusława Kaczmaro. Należy podkreślić znakomitą umiejętność zróżnicowania w tych utworach brzmienia fortepianu, szczególnie we fragmentach solowych.

Ostatnie dwa utwory, bardzo skonstrastowane, ukazują duże możliwości wokalistki. Szczególnie utwór ostatni budzi zainteresowanie i podziw ze względu na zastosowanie nowych środków wyrazowych, barwowych i ekspresyjnych zarówno wokalistki jak i pianisty.

Ogólnie należy stwierdzić, że wszystkie zapisane na nośniku CD utwory wykonawcy interpretują w ciekawy i oryginalny sposób. Dostrzec można wyraźnie różnice stylistyczne charakterystyczne dla poszczególnych kompozycji, jak również pewną powściągliwość interpretacji, co akurat uważam za znaczący walor tych nagrań. Dbalność o brzmienie i współpraca z dwoma znakomitymi pianistami dała bardzo dobry efekt. Jak sądzę przypisanie pianistów do poszczególnych utworów nie było przypadkowe i wskazuje na dużą świadomość artystyczną wokalistki.

Wszystkie te uwagi prowadzą do jasnej konkluzji, że przedstawione w formie zapisu elektronicznego dzieło artystyczne oceniam pozytywnie i uważam za oryginalne oraz wartościowe.

Część opisowa

Część opisowa pracy doktorskiej pani mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk składa się z 4 rozdziałów poprzedzonych wstępem oraz streszczeniem pracy w języku polskim i angielskim. Spis treści opracowany jest czytelnie a numeracja poszczególnych podrozdziałów konsekwentna. Pracę uzupełnia zakończenie będące podsumowaniem przeprowadzonych badań oraz bibliografia.

Autorka dokonuje analizy własnych doświadczeń wykonawczych, które poparte jest analizą formalną i teoretyczną uwzględniającą tradycje wykonawcze i stylistykę jazzowych improwizacji wokalnych. Część artystyczna pracy doktorskiej jest nierozzerwalnie związana z częścią opisową, co pozwoliło osiągnąć zarówno zamierzony efekt artystyczny, jak i badawczy. Wypadkową połączenia tych elementów jest powstanie dzieła o indywidualnym charakterze. W polskim piśmiennictwie muzycznym istnieje wciąż niewielka liczba prac poruszających zagadnienia dotyczące historii muzyki rozrywkowej i jazzowej, ze szczególnym uwzględnieniem muzyki wokalne. Tym bardziej praca pani mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk godna jest zainteresowania.

Część opisowa dzieła zakładała przełożenie koncepcji wykonawczo-interpretacyjnych na słowo pisane. Od strony merytorycznej praca napisana jest prawidłowo. Autorka pracy doktorskiej w sposób przemyślany, od zagadnień ogólnych dotyczących genezy improwizacji wokalne w muzyce jazzowej i jej rozwoju w kontekście historycznym przechodzi do

zagadnień bardziej szczegółowych, by ostatecznie dokonać analizy zarejestrowanych na nośniku CD utworów. Z badawczego punktu widzenia takie podejście jest właściwe i w pełni uzasadnione.

Rozdział I to ciekawe, syntetyczne ujęcie rozwoju techniki scat sięgającej początków XX. wieku. Chronologiczne zestawienie najwybitniejszych postaci mających wpływ na rozwój tej techniki wokalne, pogłębione analizą nagrań i poparte licznymi odwołaniami do literatury przedmiotu stanowią bardzo wartościowe kompendium wiedzy w tym zakresie. Rozwinięciem i wypadkową informacji zawartych w tym rozdziale jest rozdział III *Indywidualny język artystyczny w jazzowej improwizacji wokalne na przykładach twórczości Kurta Ellinga, Ala Jarreau, Elli Fitzgerald*. Jak stwierdza autorka pracy, wybór tych właśnie artystów jest subiektywny. „W różnych źródłach wymienia się innych, rozmaitych wokalistów jako znaczących. Osobiście zdecydowałam się opisać tych, którzy moim zdaniem szczególnie wyróżnili się swoim charakterystycznym stylem, wybitnymi umiejętnościami oraz szczególnymi osiągnięciami.”³ Autorka pracy przybliży sylwetki i twórczość poszczególnych artystów wskazując na podstawie wybranych utworów na ich indywidualny styl improwizacji. Swoje przemyślenia i analizy dokumentuje licznymi przykładami nutowymi, które zostały w sposób właściwy opisane w przypisach.

Rozdział II to próba przybliżenia podstawowych elementów istotnych dla improwizacji w muzyce jazzowej. Rytm jako najważniejszy element muzyki jazzowej i zjawisko swingowania tak trudne do zdefiniowania, a także pojęcie *drive'u* i *timing*u to podstawowe elementy muzyki jazzowej mające również wpływ na zasady improwizacji wokalne. Bardzo ciekawy jest podrozdział 2.1.2. *Artykulacja*. Chociaż sam tytuł wydaje się nieco mylący dla muzyka klasycznego. Dotyczący bowiem nie tylko sposobu wydobywania dźwięku, ale głównie jego brzmienia, emocjonalności, powiązania z instrumentalnym traktowaniem głosu ludzkiego, będącego wręcz zaprzeczeniem tradycyjnej techniki „*bel canto*” tak istotnej dla wokalne muzyki klasycznej czy też „(...) improwizacji, jak i interpretacji linii melodycznej głównego tematu, która w muzyce jazzowej nosi znamiona improwizacji.”⁴

Również omówienie zagadnień związanych z harmoniką w oparciu o prace Dariusza Terefenki i Wojciecha Olszewskiego dotyczące skal będących podstawowym materiałem akordów oraz relacje między strukturami harmonicznymi a linią melodyczną, jasno wskazują na specyfikę muzyki jazzowej i mają istotny wpływ w procesie improwizacji

Kolejne zagadnienia, które porusza w swojej pracy mgr Joanna Świniarska-Szebeszczyk dotyczą już konkretnych elementów techniki wokalne, m.in.: sposobu wydobywania dźwięku, techniki oddychania, aktywizowania rezonatorów i wyrównania rejestrów, jak również określenie pojęcia scat będącego specyficznym językiem nie tylko improwizacji wokalne. W uzupełnieniu tego rozdziału autorka pracy wskazuje na rolę i znaczenie świadomości muzycznej w procesie improwizacji.

„(...) świadomość oraz wiedza również są istotne. Pozwalają one w sposób efektywniejszy (i efektowniejszy) wyrazić szczerą myśl muzyczną o odpowiedniej ekspresji. Indywidualny styl muzyka determinuje to, że skupia on swoją improwizację wokół

³ J. Świniarska-Szebeszczyk, praca doktorska, *Analiza zagadnień wykonawczych dotyczących improwizacji wokalne w muzyce jazzowej na podstawie wybranych przykładów*, Częstochowa 2023, s. 17.

⁴ tamże, s. 25.

wymienionych komponentów techniki improwizatorskiej z różną intensywnością i jednym przypisuje większe, a innym mniejsze znaczenie. Dysponuje jednak wystarczającą ilością środków do tego, by w połączeniu z własną pomysłowością świadomie budować logiczną narrację.”⁵

Rozdział 4 dotyczy głównego tematu pracy doktorskiej. Jest to szczegółowy opis nagrania i zastosowanych w poszczególnych utworach improwizacji. Analiza zarejestrowanych kompozycji została przeprowadzona prawidłowo i konsekwentnie wg ściśle określonego schematu: metryczka utworu zawierająca podstawowe dane m.in. takie jak: autor, metrum, rytm, forma oraz dokładna analiza części improwizowanych. Dużym walorem tej części jest dokonana przez autorkę pracy transkrypcja głosu solowego, pozwalająca na porównanie opisanych dokładnie zabiegów improwizacyjnych oraz zastosowanych zabiegów rytmiczno-melodycznych wynikających z harmoniki i skal z zapisem nutowym. Interesujące są rozważania autorki dotyczące samego doboru dźwięków, na których opiera się improwizacja oraz artykulacji w rozumieniu świadomego zastosowanych spółgłosek czy nietypowych sylab. Jako przykład może posłużyć stwierdzenie autorki pracy:

„(...) używam w scacie nietypowych dla siebie sylab. Kiedy tylko jakaś sekwencja składa się z samych nut mających początek w offbeacie, wtedy dla zachowania większej precyzji rytmicznej i dla wprowadzenia efektu akcentu najczęściej artykułuję sylaby rozpoczynające się spółgłoską *d*. Często też w taki sposób rozpoczynam nowy motyw lub frazę, a do wyśpiewania kolejnych dźwięków wykorzystuję sylaby z mniej dynamicznie wypowiedzianymi spółgłoskami *r* lub *j* albo bardzo delikatnie w brzmieniu i miękko atakowane zbitki samogłosek.”⁶

Zakończenie pracy stanowi podsumowanie wcześniejszych rozważań oraz próbę określenia własnego autorskiego stylu improwizacji jazzowej, opierającego się głównie na doskonałej technice i brzmieniu głosu oraz stosowaniu wszystkich zasad muzycznych i wyrazowych. Jednak o indywidualnym charakterze decyduje coś więcej, na co mgr Joanna Świniarska-Szebeszczyk zwraca uwagę stwierdzając:

„Łatwo można się zatracić w dążeniu do posługiwania się nieskazitelną techniką, krystalicznym brzmieniem głosu czy do wykonywania coraz trudniejszych, szybszych przebiegów melodycznych opartych na coraz bardziej skomplikowanych schematach harmonicznym. Okazuje się jednak, że poza pięknym i czystym dźwiękiem istnieje wiele innych środków wyrazu stanowiących fundament pod wypracowanie własnego, indywidualnego sposobu kreowania spontanicznej wypowiedzi muzycznej.”⁷

W mojej ocenie przedstawione nagranie i jego opis są tego najlepszym przykładem.

Pracę skonstruowano w sposób przejrzysty i czytelny. Autorka posługuje się językiem komunikatywnym, a myśli formułuje jasno odwołując się do dostępnej literatury tematu w języku polskim i angielskim. Korzysta również ze źródeł internetowych, które precyzyjnie opisane zostały w bibliografii. Od strony formalnej praca napisana jest w sposób poprawny. Jedyne zastrzeżenie budzi fakt, iż numery stron podane w spisie treści nie odpowiadają numerom stron w tekście. Dotyczy to rozdziału 4 wraz z podrozdziałami oraz Zakończenia

⁵ J. Świniarska-Szebeszczyk, praca doktorska, *Analiza zagadnień wykonawczych dotyczących improwizacji wokalne w muzyce jazzowej na podstawie wybranych przykładów*, Częstochowa 2023, s. 44.

⁶ tamże: s. 106.

⁷ tamże, s. 132.

i Bibliografii (numeracja przesunięta o jeden w górę). Przypisy, przykłady nutowe i rysunki stosowane i opisane są w sposób właściwy i konsekwentny. Od strony edytorskiej praca napisana bardzo starannie. Zdarzają się jednak nieliczne puste fragmenty na stronach poprzedzających przykłady nutowe.

Konkluzja

Jak z powyższego wynika, dzieło artystyczne będące częścią pracy doktorskiej pani mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk, ze względu na jej własne doświadczenia artystyczne i interpretacyjne zawiera w sobie znaczne znamiona oryginalności, zaś jego opis stanowi wartościowy wkład do badań nad wykonawstwem wokalne muzyki jazzowej.

W mojej opinii praca spełnia więc wymagania określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2018 poz.1668 z późn. zmianami).

W związku z powyższym bez zastrzeżeń wnoszę o przyjęcie przedstawionej pracy doktorskiej mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk.

Poznań, 25.05.2023 roku


prof. dr hab. Wojciech Maciejowski